

กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทย
ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด
(POLITICAL PARTY LAWS IN THAILAND :
HISTORICAL AND ANALYTICAL STUDIES)

นายวุฒิกร อินทวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-582-758-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

019657

119145016

POLITICAL PARTY LAWS IN THAILAND :
HISTORICAL AND ANALYTICAL STUDIES

Mr. Wudhikorn Indhawongse

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-582-758-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทย ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์
และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด (POLITICAL PARTY LAWS IN THAILAND :
HISTORICAL AND ANALYTICAL STUDIES)

โดย

นายวุฒิกร อินทวงศ์

ภาควิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

อาจารย์ ดร. ฤทัย หงส์สิริ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรากัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร. ฤทัย หงส์สิริ)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

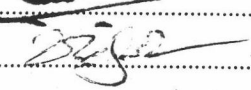
วุฒิกร อินทวงศ์ : กฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทย ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์
และเชิงวิเคราะห์แนวความคิด (POLITICAL PARTY LAWS IN THAILAND : HISTORICAL
AND ANNALYTICAL STUDIES) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ,
ดร.ฤทัย หงส์สิริ, 220 หน้า. ISBN 974-582-758-4

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางกฎหมาย เกี่ยวกับมาตรการทาง
กฎหมายในการควบคุมพรรคการเมืองในประเทศไทย โดยศึกษาในเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับ
กฎหมายและพรรคการเมืองในต่างประเทศ ดังเช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศ
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน แล้วนำผลการศึกษามาวิเคราะห์แนวความคิดทางกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการ
เมืองในประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่าพรรคการเมืองโดยธรรมชาติแล้ว เป็นผลผลิตของระบอบประชาธิปไตยที่ยึด
ถือหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน พรรคการเมืองเป็นกลไกอันสำคัญยิ่งในการสร้างจิตสำนึกทาง
การเมือง และการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น หากพรรคการเมืองมีการพัฒนา
อย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพในทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยก็จะมีคามมั่นคง

สำหรับพรรคการเมืองในประเทศไทย จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าพรรคการเมืองใน
ประเทศไทยยังไม่สามารถพัฒนาไปได้เท่าที่ควร นอกจากสาเหตุอันเกิดจากพรรคการเมืองเองแล้ว สาเหตุ
หนึ่งก็เนื่องมาจากกฎหมายพรรคการเมืองและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของพรรคการ
เมือง ทั้งยังก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนต่าง ๆ เกิดขึ้นอีกด้วย ดังนั้น ในขณะนี้จึงมีทางเลือกอยู่เพียง
2 ทาง คือ ยกเลิกกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน เสียทั้งฉบับ หรือเปลี่ยนแปลงแนวคิดและหลักการทาง
กฎหมายที่มุ่งการควบคุมพรรคการเมืองเพียงอย่างเดียว โดยนำเอาแนวความคิดและหลักการในการกำกับ
ดูแลและส่งเสริมพรรคการเมือง อย่างกรณีของกฎหมายพรรคการเมืองสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมาใช้บังคับ
เพื่อการพัฒนาของพรรคการเมืองในประเทศไทยเป็นไปโดยธรรมชาติ และเพื่อให้การรวมตัวกันของกลุ่ม
บุคคลที่มีแนวความคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองที่เหมือนกันในหลักใหญ่ ๆ หรือคล้ายคลึงกัน สามารถ
พัฒนาไปสู่การมีแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันอย่างแท้จริง ควรลดมาตรการควบคุมลง
และเพิ่มมาตรการในการส่งเสริมพรรคการเมือง รวมทั้งสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง เพื่อให้
ให้การดำเนินการของพรรคการเมืองเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาไปสู่จุด
ดุลยภาพ แล้วจึงจะได้พิจารณายกเลิกกฎหมายพรรคการเมืองต่อไป

ภาควิชา นิติศาสตร์
สาขาวิชา กฎหมายมหาชน
ปีการศึกษา 2535

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C 171195: MAJOR PUBLIC LAW
KEY WORD: POLITICAL PARTY LAWS

WUDHIKORN INDAWONGSE : POLITICAL PARTY LAWS IN THAILAND : HISTORICAL
AND ANALYTICAL STUDIES. THISIS ADVISOR : ASSO.PROF.BORWORNSAK
UWANNO, Ph.D. THESIS CO-ADVISOR : RUTHAI HONGSIRI, Ph.D. 220 pp.
ISBN 974-582-758-4

This thesis aims to study development and nature of political parties in general and to use its findings as a base to analyse political party laws in thailand.

It has been found that political parties, as one of the most important mechanisms in Democracy. Linking the will of the electorate and the responsiveness of political institutions, are parts of political process in each society which cannot be created by laws. They contribute to enhance people's participation in political process and, therefore, create stability in political system.

But as to thai political parties, their role is restricted by both political parties laws and related legislation. These laws are major cause of obstacle to political development because they aim to overcontrol parties without any measures to promote their proper role. It is therefore necessary that these laws be either abrogated or amended so as to let parties be free in conducting political activities. Moreover, there should be legal measures to provide financial support for them.

ภาควิชา..... LAW
สาขาวิชา..... PUBLIC LAW
ปีการศึกษา..... 2535

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ได้โดยได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และ อาจารย์ ดร. ฤทัย หงส์สิริ ที่ได้กรุณาเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนเพิ่มเติมข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์สูงสุด จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย และปรารถนาที่จะมีโอกาสดอแทนพระองค์ในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ ไชววิไลกุล ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ และอาจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์ ซึ่งได้กรุณาสละเวลาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้กับผู้วิจัย อีกทั้งได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้เช่นนี้ หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณภรรยา นฤวานิช รองอัยการพิเศษฝ่ายอุทธรณ์ธนบุรี คุณวัฒนา อารีรัชชกุล หัวหน้าสำนักงานคดีอาญา กองคดีอาญา 4 ตลอดจนคุณปรีดี จุลเจิม หัวหน้าสำนักงานคดีอาญาที่ ๒ กองคดีอาญา ๒ สำนักงานอัยการสูงสุด ตลอดจนเพื่อนร่วมงานทุก ๆ ท่านที่ให้ความสนับสนุนในด้านเวลาการจัดทำจนสำเร็จลงได้อีกทั้งเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และห้องสมุดประจำสำนักงานอัยการสูงสุดในการค้นคว้าเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีส่วนที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับพรรคการเมืองในต่างประเทศ โดยทำการค้นคว้าจากเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศบางส่วน ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้รับความกรุณาจาก คุณณรงค์ วิทย์ไพศาล คุณจุมพล พันธุ์สัมฤทธิ์ และคุณชัยวัฒน์ เตชะวณิช ในการให้ความช่วยเหลือในงานแปลเอกสารอ้างอิงดังกล่าวข้างต้น ซึ่งข้าพเจ้าใคร่ขอถือโอกาสขอบคุณมา ณ ที่นี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้หากจะประโยชน์ทางด้านวิชาการต่อท่านผู้อ่านประการใดก็ตาม ผู้วิจัยขอมอบคุณงามความดีในครั้งนี้ให้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บิตามารดาของผู้วิจัย รวมทั้งบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้วิจัย ตลอดจนญาติพี่น้อง มิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้ทั้งข้อมูลความรู้และกำลังใจเสมอมา หากจะมีข้อบกพร่องใด ๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และใคร่ขออภัยมา ณ ที่นี้

สารบัญ

ช

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บท	
1. บทนำ	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- สมมติฐานของการวิจัย	4
- ขอบเขตของการวิจัย	5
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
- วิธีดำเนินการวิจัย	5
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	6
บท	
2. พรรคการเมืองในต่างประเทศ	7
2.1 ความหมายและลักษณะของพรรคการเมือง	8
2.1.1 ความหมายของพรรคการเมือง	9
2.1.2 ลักษณะของพรรคการเมือง	12
2.2 กำเนิดของพรรคการเมืองในทางทฤษฎี	13
2.2.1 ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theories)	14
2.2.2 ทฤษฎีทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Theories)	14
2.2.3 ทฤษฎีอุดมคติ (Ideological Theories)	14
2.2.4 ทฤษฎีรัฐสภา (Parliamentary Theories)	15
2.2.5 ทฤษฎีว่าด้วยสถาบัน (Institutional Theories)	15
2.2.6 ทฤษฎีว่าด้วยประวัติศาสตร์และสถานการณ์ (Historical Situational Theories)	16
2.2.7 ทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการ (Development Theories)	16
2.3 ประเภทของพรรคการเมือง	17
2.4 ความสำคัญและบทบาทของพรรคการเมือง	18
2.5 กระบวนการพัฒนาของพรรคการเมือง	19

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- 2.6 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศอังกฤษ 21
 - 2.6.1 ข้อความทั่วไป 21
 - 2.6.2 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมือง 21
 - 2.6.3 โครงสร้างของพรรคการเมืองปัจจุบัน 35
 - 2.6.4 หน้าที่ของพรรคการเมืองในอังกฤษ 39
- 2.7 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา..... 41
 - 2.7.1 ข้อความทั่วไป 41
 - 2.7.2 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมือง 42
 - 2.7.3 โครงสร้างของพรรคการเมืองปัจจุบัน 44
 - 2.7.4 หน้าที่ของพรรคการเมืองในสหรัฐอเมริกา 45
- 2.8 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (The Federal Republic of Germany) 48
 - 2.8.1 ข้อความทั่วไป 48
 - 2.8.2 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมือง 49
- 2.9 กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองเยอรมัน ค.ศ. 1967 65
 - 2.9.1 สถานภาพทางกฎหมายของพรรคการเมือง 66
 - 2.9.2 สิทธิตามรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง 71
 - 2.9.3 หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของพรรคการเมือง 77
 - 2.9.4 การยกเลิกพรรคการเมือง 79
- 2.10 วิเคราะห์กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองเยอรมัน ค.ศ. 1967 81

บทที่

- 3. กำเนิดและวิวัฒนาการพรรคการเมืองในประเทศไทย 83

บทที่

- 4. วิวัฒนาการกฎหมายพรรคการเมืองในประเทศไทย 149
 - 4.1 รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติพรรคการเมืองก่อนพ.ศ. 2495 149
 - 4.2 วิเคราะห์รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติพรรคการเมืองก่อนพ.ศ. 2495 152
 - 4.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 และพระราชบัญญัติพรรคการเมืองพ.ศ. 2498 154
 - 4.4 วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 160

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.5	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และ พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2511	165
4.6	วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2511	170
4.7	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และ พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2517	173
4.8	วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2517	179
4.9	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 และ พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524	182
4.10	วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 และพระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524	194
4.11	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และ พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติพรกการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535	197
4.12	วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และ พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติพรกการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535	199

บทที่

5.	บทสรุป และข้อเสนอแนะ	201
	บรรณานุกรม	207
	ภาคผนวก - แฉ่งการณ้ เรื่องสมาคมคณะราษฎร	217
	ประวัติผู้วิจัย	219